

Nová Ves slaví 380 let od první písemné zmínky o obci.

3. část

Desfoursové přivedli osídlenec, zajistili správu území a s ní dodržování pravidel, stály u rozčlenění obce na grunty, které nebylo nahodilé. Rozčlenit co nejrovnoměrněji půdu podle polohy, rozlohy a úrodnosti, s ohledem na pozdější co nejefektivnější využití půdy a berní výnosy byl ve zdejší oblasti úkol nelehký. Ruku v ruce s budováním správního centra ve Smržovce, správních budov, kostela a fary, hospodářského zázemí (včetně panského pivovaru ☺), se rozvíjely s přičiněním Desfoursoů i jednotlivé osady. Nepostradatelné pro chod panství a jednotlivých osad byly mlýny. V nich hospodáři nechávali semlít plody své celoroční práce. Novoveští hospodáři byli zprvu nuceni využívat mlýny v okolí. První zmínka o mlýnu ve Smržovce a vlastně na celém smržovském panství se vztahuje k roku 1685. Tenkrát jej vrchnost koupila od jistého Kaspara Posselta. Nazýval se proto Panský (Herrnmühle). Rovněž ve Smržovce, blíže Nové Vsi na Vřesovém potůčku (Heideflössel) vznikl někdy v druhé polovině 17. století tzv. Luční mlýn.

Naopak na maloskalském panství je již v urbáři z roku 1687 v pasáži věnované vodním tokům zmiňován nově vystavěný mlýn Eliase Feixe, po němž zvaný Feixův (mlýn stál v Jablonci na soutoku Novoveského potoka a Lužické Nisy na křižovatce u dnešního starokatolického kostela). V samotné Nové Vsi byl na Novoveském potoce na spodním okraji smržovské části Nové Vsi hrabětem Albrechtem Maximiliánem Antonem Desfoursem zřízen mlýn včetně příslušenství roku 1713. Po dokončení jej odprodal mlynáři Hansi Wanderovi. Mlýn čp 43 stál v místě dnešního pensionu Maják a zván byl jako mlýn Hoření či Engelův (Engelmühle) podle mlynáře Josefa Engela, původem z Frýdlantu (mlynářem zde od r. 1813). V dolní části obce – na panství maloskalském –

byl na téže vodoteči mlýn zřízen zřejmě rovněž jako panský. Kdy přesně, nevíme, mlynář Christoph Hilpert původem od Žatce mlel obilí v některém novoveském mlýně již před rokem 1720, možná právě tady. S jistotou tu ale mlýn stál až při očíslování domů v roce 1771, poté jej provozoval mlynář Philipp Zeh a Josef Dressler – příslušník mlynářského rodu ze Smržovky. Podle jeho předka – mlynáře Nikolause Dresslera ze Smržovky – mlýn čp 31 (dnes Vašíčkovi) nesl přídomek Niklův (Nickelmühle). Místa pro mlýny byla pečlivě vybírána s ohledem na spád vody a její co nejlepší využití, k pohonu těchto dvou pro obec stěžejních provozů byly zřízeny dlouhé vodní náhony, uzpůsobeno a omezeno nakládání s vodou, které jasně limitovalo i vznik a provoz všech později zřízených provozů využívajících sílu vody (viz. vodní knihy).

Mlynář byl spolu s rychtářem osobou v obci nanejvýš váženou. Mlynáři byly členy mlynářského cechu v Železném Brodě, kterému podléhaly veškeré mlýny v této oblasti. Jeho členové, vědomi si své důležitosti, nosili svérázné kroje, aby se odlišovali od svých sousedů, sedláků. Měli dlouhý šedý nebo břidlicově modrý kabát se stříbrnými knoflíky, ke kolenům sahající kalhoty a kožené holínky, nahoře ohrnuté. Kolena zůstávala holá. K nedělnímu slavnostnímu oblečení nemohla scházet vyřezávaná hůl, zakončená ozdobnou hlavicí, která se podobala rychtářskému právu.

Každý hospodář byl územně příslušný ke konkrétnímu mlýnu, obilí nebylo možno si nechat semlít jinde.

*Niklův nebo také Dolní mlýn čp 31
v dolní Nové Vsi (dnes Vašíčkovi)*

Další nezastupitelnou úlohou majitele panství bylo vytvořit co nejlepší síť dopravních komunikací. Ve zdejším členitém a kamenitém terénu to stálo mnoho prostředků a námahy. Po vybudování základních páteřních komunikací byly postupně zvelebovány ostatní pro obyvatele životně důležité komunikace. Pokud byl třeba odstranit kámen přímo v cestě komunikace, dělo se tak zpočátku za pomoci zahnutého špičatého vykovaného háku. Stopy po takovém lámání je možno na Pražské cestě, nejdůležitější zdejší komunikaci, spojující Smržovku s vnitrozemím přes Horní Černou Studnici, dodnes nalézt. Až mnohem později s rozvojem kamenictví zvládali místní obyvatelé kámen lépe a lehčeji zpracovávat a zdejší komunikace tak činit schůdnějšími a sjízdnějšími.

A jaké vlastně byly nejstarší zdejší komunikace? První jistější svědectví – jak obrazové, tak popisné - nám poskytuje až josefínská doba. Přeskočíme sice od první zmínky o obci až do let 1764-1768, kdy vzniklo I. vojenské mapování zvané též josefínské. Od stezek pro pěši se komunikace za oněch ani ne půl druhé stovky let sice posunuly k povozem sjízdným cestám, avšak jejich kvalita byla díky značnému převýšení a složitému terénu často nevalná a popis o tom dobře vypovídá.

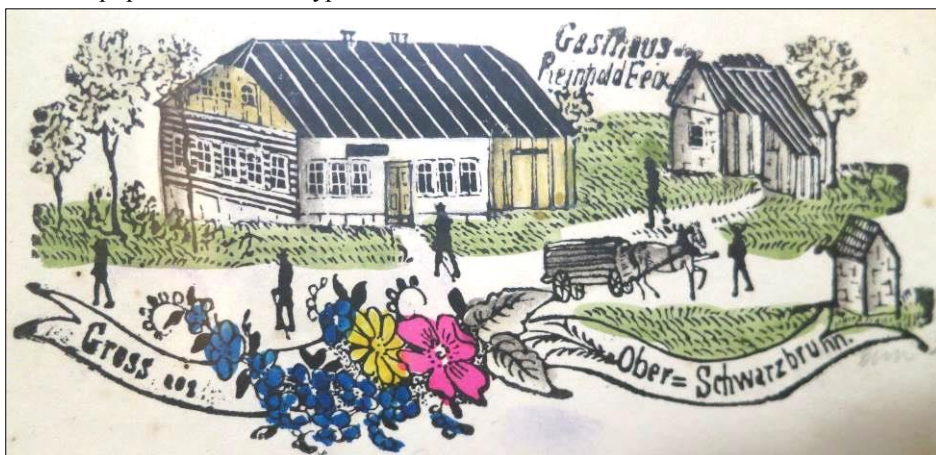
Josefínské mapování vyplynulo z potřeby podrobnějších a přesnějších mapových podkladů s ohledem na vojenské účely.

Podkladem se stala Müllerova mapa, zvětšená do měřítká 1: 28 800. Důstojníci vojenské topografické služby projížděli krajinu na koni a mapovali metodou "a la vue". Český méně vznešeně - "od oka", tj. pouhým pozorováním v terénu. Jeden důstojník za léto zmapoval až 350 km². Před mapováním nebyla z finančních a časových důvodů vybudována síť přesně a astronomicky určených trigonometrických bodů. Proto pokusy o sestavení přehledné mapy monarchie, bez její kvalitní geometrické kostry, skončily neúspěšně. Kresba nešla jednoznačně napojit, bortila se, či překrývala. Velká pozornost byla věnována právě komunikacím (rozlíšeny byly podle sjízdnosti - císařské silnice aj.), řekám, potokům i umělým strouhám, využití půdy (orná půda, louky, pastviny atd.) i různým typům budov - kostely, mlýny. Současně s kresbou map vznikal vojensko-topografický, tzv. josefínský popis území, obsahující doplňující informace, např. stav silnic a cest, zásobovací možnosti obcí, seznam obcí s počtem obyvatel, koní aj.

Citujeme: ...Černá Studnice (Schwarzborn) z Maršovic (Marschowitz) vzdálena slabou 1/2 hod., z Jablonce skrz „Les kotlíkových kamenů“ (Kesselsteinwald) 1,5 hod. a z horního Kokonína (Kukan) skrz „Kokonínský les“ (Kukan-Wald) dobrou půlhodinu. Z Dolní na Horní Černou Studnici vedoucí úvozová cesta velmi úzká, hluboká, kamenitá a velmi příkrá, bez příprěže nesjízdná, cesta dolů na Novou Ves velmi úzká, kamenitá, strmá. Nalevo od obce ležící „Les kotlíkových kamenů“ je naprosto neprostopupný a hustý, cesta na horní Kokonín je obzvláště díky dvěma bažinatým úsekům velmi špatná...

Takto je tedy ještě v druhé polovině osmnáctého století mimo jiných popisována nejdůležitější komunikace smržovského panství. Formanský provoz byl tady tak silný, že každý sedlák usazený na Černé Studnici choval 3-4 koně, připravené pro přípřah, na krátkém úseku mezi Dolní a Horní Černou Studnicí byly tři kovárny a u starého hostince Krouschenke na Horní Černé Studnici, kde zastavovalo až dvacet formanských vozů denně, bylo připraveno ustájení pro 15-20 koní. Ve strmém lesním úseku mezi Dolní a Horní Černou Studnicí je dodnes k vidění několik souběžných hlubokých úvozů. V tomtéž místě, na hranici dvou panství, hned vedle cesty se kdysi nalézala bájná Černá studna, která dala jméno oběma osadám i hoře.

V popisu jsou zmiňována také jména vodotečí. Novoveský potok mezi Jabloncem a Novou Vsí přibližně v místě dnešní Zkratky je nazýván jako Rauschendes Wasser (Hučící voda), zmiňován je rovněž pramen Nisy. Cesta skrze bažinaté novoveské údolí směrem k Pasekám je však překvapivě popisovaná jako pohodlná i díky uváděným kamenným mostkům.

Hostinec Krouschenke na Horní Černé Studnici s černostudniční kapličkou (1900)
Ve starém zdejším popěvku se pravi: ...Na Černé Studnici stojí překrásný dům, kdo
jej postavil? Daniel Lau... Hostinec disponoval šenkovní koncesí z roku 1718.

„a la vue“ - 1764-68

Výřez z mapového listu č.31 prvního vojenského (josefínské) mapování pro Čechy.

Pražská cesta přes Černou Studnici a Novou Ves směrem na Smržovku s naznačenou černostudniční kapličkou je dobře patrná.

Identifikace ostatních cest, znázorněných v prostoru Nové Vsi, je nejednoznačná.

